

УДК 351:316.773.2

В. М. Дрешпак, доктор наук з державного управління, завідувач кафедри інформаційних технологій та інформаційних систем Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

СЕМІОТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ЯВИЩА: СТАНОВЛЕННЯ ТА СУТНІСНІ ОСОБЛИВОСТІ

У статті обґрунтовано можливість і доцільність застосування семіотичного підходу до вивчення соціокультурних явищ. Розкрито передумови становлення та основні етапи розвитку цього підходу й авторське бачення особливостей його застосування до вивчення державного управління як соціокультурного явища.

Ключові слова: державне управління; соціокультурне явище; семіотичний підхід.

In this article the possibility and expediency of using of semiotic approach to the study of social and cultural phenomenon are based. The condition of formation and main stages of this research approach and author's vision of features the using of semiotic approach to the study of public administration as social and cultural phenomenon are revealed.

Key words: public administration; social and cultural phenomenon; semiotic approach.

Постановка проблеми (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями). Сучасні глобальні суспільні трансформації, динамічні інституційні перетворення в державному секторі України спонукають до пошуку, формування та застосування нових дослідницьких підходів, спрямованих на вивчення процесів функціонування й розвитку державного управління в умовах, що змінюються. При цьому потрібно враховувати, що державному управлінню належить важливе місце в системі організації суспільної життєдіяльності, у формуванні ціннісних настанов суспільства, забезпеченні соціальної взаємодії. За цих обставин важливо зосередитися на тих характеристиках державного управління, що розкривають його як особливе соціокультурне явище. Саме тому актуально привернути увагу до можливості та важливості використання під час досліджень державного управління семіотичного підходу, який на сучасному етапі розвитку науки успішно застосовується для вивчення всіх без винятку сфер людської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття). Запропонований підхід до вивчення державного управління з позицій семіотичного підходу є достатньо новим. Разом з тим наше дослідження спирається на класичні теоретичні розробки щодо застосування семіотичного підходу до вивчення соціокультурних явищ і сучасні дослідження з державного управління, в яких наведено системні характеристики державної

© В. М. Дрешпак, 2012

влади та державного управління, розкриті О. Амосовим, Г. Атаманчуком, В. Бакуменком, Н. Глазуною, В. Дзюндзюком, Ю. Кальнишем, М. Лесечком, В. Мартиненком, С. Серьогіним, Ю. Сурмінім, Т. Пахомовою, І. Черленьяком та інші, а також соціокультурні аспекти державного управління, висвітлені у працях Е. Афоніна, Т. Бутирської, Н. Драгомирецької, В. Козакова, В. Корженка, О. Корха, О. Крюкова, Ю. Куца, Н. Липовської, Е. Мамонтової, П. Петровського, О. Радченка, А. Решетніченка, В. Саламатіна, С. Чукут, інших науковців. Разом з тим поки що не вирішені остаточно питання теоретико-методологічного обґрунтування застосування семіотичного підходу під час вивчення державного управління.

Мета статті (формулювання цілей статті (постановка завдання). У статті передбачається обґрунтування можливості й доцільності застосування семіотичного підходу до вивчення соціокультурних явищ, розкриття передумов становлення та основних етапів розвитку цього дослідницького підходу й авторське бачення особливостей його застосування до вивчення державного управління як соціокультурного явища.

Виклад основного матеріалу (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів). Застосування семіотичного підходу до вивчення державного управління як соціокультурного явища слід розглядати у світлі сучасних тенденцій і досвіду вивчення інших соціокультурних явищ, зокрема політики, права, релігії, науки та освіти, мистецтва. Можливість і доцільність застосування цього підходу обумовлені сутнісними характеристиками соціокультурних явищ, науковими здобутками у вивченні знаків і знакових систем, сучасними особливостями розвитку інформаційної сфери та соціокультурного середовища.

Соціокультурні явища за своєю суттю комунікативні, орієнтовані на трансляцію певних значень і цінностей, за допомогою яких здійснюється певний вплив на окремих людей, соціальні групи чи суспільство загалом. Родовою моделлю будь-якого соціокультурного феномена, за визначенням П. Сорокіна, є значуща взаємодія двох чи більше індивідів. Під взаємодією він розуміє будь-яку подію, за допомогою якої одна людина напівсвідомлюваним шляхом впливає на відкриті дії чи розумовий стан іншої. За браком такого впливу (одностороннього чи взаємного) неможливе ніяке соціокультурне явище. Під значущим розуміють “все те, що для однієї свідомості виступає як знак чогось іншого”. Значуща взаємодія – це будь-яка взаємодія, в якій вплив має значення або цінність, вищі за суто фізичні чи біологічні властивості відповідних дій. Якщо взаємодія не є значущою в цьому сенсі, то вона являє собою не соціокультурне явище, а лиш суто фізичне або біологічне явище [1, 191–192].

Таким чином, для соціокультурних явищ актуальна наявність певних знаків і цілих знакових систем, за допомогою яких і досягається відповідна “значущість” соціальної взаємодії. Адже значення, цінності, норми, що є універсальними компонентами соціокультурних явищ поряд із суб’єктами цієї взаємодії і забезпечують розуміння структурних та функціональних властивостей і причинних відносин всередині цих явищ, не є матеріальними й існують поза простором і часом. Їх уведення у певний часо-просторовий контекст і трансляція від свідомості одного суб’єкта до свідомості іншого без утілення в певну форму неможливі. Винятками є хіба що рідкісні приклади телепатії та екстрасенсорики, якими володіють далеко не всі люди. Отже, всі сенсорні відкриті дії, матеріальні об’єкти, процеси та явища, що використовуються для оформлення, об’єктивації та соціалізації значень, цінностей і норм, відіграють роль носіїв значущої взаємодії і становлять третій універсальний компонент усіх соціокультурних явищ.

Цей компонент П. Сорокін назвав “символічними провідниками”. Вони суттєво відрізняються від іншого типу провідників – фізичних, в яких для зміни стану об’єкта впливу

використовуються природні якості носія. Символічні носії впливають не стільки завдяки своїм фізичним властивостям, скільки завдяки символічному значенню, приписаному їм [1, 207]. Але тут виявляється ще одна їх особливість – об'єкт впливу має розуміти ці знаки, оскільки в іншому випадку взаємодія не відбудеться.

Символічні провідники здебільшого постають як знаки, символи або складні семіотичні утворення, де знаки та символи є структурними елементами. Знаки та символи є елементами певної культури, унікальним комунікативним засобом, а також засобами соціального впливу. У такий спосіб вони здійснюють свою “посередницьку” місію забезпечення міжсуб'єктних відносин. Вивчення цього аспекту соціокультурних явищ потребує використання такого дослідницького підходу, який би врахував природу цих “символічних провідників”, передбачив необхідність комплексного їх пізнання.

Наведена вище структура соціокультурних явищ уможливила застосування для їх вивчення семіотичного підходу, що в цілому сформувався в середині ХХ ст. та активно застосовується дослідниками й понині. Семіотичний підхід до вивчення соціокультурних явищ дозволяє з'ясувати загальні умови й сутнісні особливості використання знаків і знакових систем для соціальної взаємодії, притаманної цим явищам. Іншими словами, даний підхід забезпечує розгляд цих явищ передусім з погляду їх третього універсального компонента.

До того ж застосування семіотичного підходу до вивчення соціокультурних явищ має виразний прикладний аспект. Нині всі види людської життєдіяльності так чи інакше залежать від ефективності знакових систем, що регулюють функціонування різних типів сучасного суспільства. Тому єдність будь-якого соціуму, цілісність його культури суттєво визначаються ефективністю знакових систем, що створюються та використовуються цією культурою [2, 83].

Розвиток семіотичного підходу до вивчення соціокультурних явищ пов'язано зі становленням і розвитком семіотики, що в загальному значенні розуміється як наукова дисципліна про різні знаки та системи знаків. Семіотика вивчає загальні властивості знаків, види знаків, закономірності будови знакових систем, способи інтерпретації знаків тощо [3, 575]. Утім семіотику розглядають і як певного роду метанауку, що втручається до предметного поля інших наук, де можливе оперування поняттями “знак”, “знакова система”, “знаковість”, “символ”, “символічне” тощо, або ж методологічну основу вивчення різних семіотичних явищ і процесів. Зокрема, один із засновників семіотики Ч. Морріс зазначав, що, семіотика належить до наук двома способами: з одного боку, семіотика – це одна з наук, а з іншого – це інструмент науки [4].

Семіотика почала формуватися на початку ХХ ст. і була започаткована одночасно й незалежно дослідженнями зі структурної лінгвістики (Ф. де Соссюр) та логіки (Ч. Пірс) і в цілому оформилася як окрема галузь науки, об'єднавши три розділи: 1) синтаксис (або ж синтактику), що вивчає структуру й правила поєднання знаків і створення знакових систем; 2) семантику, що досліджує правила приписування значень знакам і знаковим системам; 3) прагматику, що зосереджена на синтактико-семантичних особливостях знаків у процесах їх використання суб'єктами під час семіотичної діяльності. У полі зору семіотики передусім перебувають інформаційні й соціальні процеси, функціонування та розвиток культури, всі види мистецтва.

Семіотика відіграє помітну роль у методології гуманітарних і соціальних наук: будь-які культурні феномени – від мислення до мистецтва та філософії (також політика, державне управління тощо. – *В. Д.*) – неодмінно закріплені в знаках і являють собою знакові механізми, чие призначення можна й потрібно розкрити та раціонально пояснити. Межі семіотики рухливі – вона суміжна дисципліна та об'єднує різні підходи, на відміну від інших гуманітарних дисциплін, семіотику цікавить не пошук значення, а спосіб означення [5, 949–950].

Протягом останніх десятиліть суспільні науки стали ширше використовувати для вивчення різноманітних соціокультурних явищ підходи, напрацьовані в галузі семіотики. Ці підходи зараз активно застосовуються передусім у філософії, соціології, політології, комунікативістиці.

Чи не найголовнішою особливістю семіотичного підходу є те, що він має виразний міждисциплінарний характер. За припущенням В. Розіна, одного з послідовників методологічної школи Г. Щедровицького, семіотичний підхід та семіотика, що виникла на його основі, є посередниками між традиційними теоретичними дисциплінами і новими підходами – прагматичним, діяльним, комунікативним (герменевтичним). З одного боку, семіотичний підхід має втримати низку особливостей традиційних дисциплін, перш за все знанневий, мовний, епістемологічний плани, а з іншого – поєднати ці плани з уживанням (знань, мовних висловів), діяльністю, комунікацією [6, 25]. Останнє, на наш погляд, ще раз підкреслює можливість та актуальність застосування семіотичного підходу передусім під час досліджень прикладних проблем у сфері державного управління.

Незважаючи на порівняно нетривалу власну історію, у розвитку семіотики дослідники виокремлюють кілька періодів. Так, аналіз, проведений В. Розіном, показав, що у своєму розвитку семіотика пройшла три основні етапи. На першому це були своєрідні методологічні (технічні) схеми, які забезпечували зв'язок традиційних предметів (логіки, психології, мистецтвознавства, мовознавства тощо) з новими підходами – діяльним, прагматичним, герменевтичним тощо. На другому етапі семіотичні схеми та уявлення розглядалися як самостійна об'єктивна реальність. Власне, з цього моменту й починає складатися семіотика як окрема наукова галузь. Вивчаються знаки та відношення між ними, створюються типології знаків, описуються закономірності формування та функціонування знаків і знакових систем. На третьому етапі семіотичні уявлення починають використовувати в інших науках для пояснення й обґрунтування їх об'єктів [6, 26–29].

Російський учений Ю. Степанов, оглядаючи історію семіотики, звертає увагу на те, що попри масу індивідуальних підходів, проектів і навіть колективних течій, які часом з'являлися та розвивалися паралельно, прослідковується певна закономірність: спочатку дослідження стосуються головним чином синтактики (синтаксису, композиції, “морфології тексту”), потім переносяться у сферу семантики (відношення елементів до зовнішнього світу, означування світу, його категоризації, статичної “картини світу”), а в останні роки переключаються на сферу прагматики (суб'єкта, який говорить і пише, його різних “Я”, відносин між тими, хто говорить і хто слухає, відправником і адресатом, словесного впливу та ін.) [7, 8].

У своєму дослідженні з історії російської семіотики Г. Почепцов розглядає як етап передісторію, якій притаманні семіотичні спостереження, що не були викладені в термінах сучасної семіотики, проте заклали теоретико-методологічні основи семіотичного підходу до вивчення семіотичних явищ і процесів, насамперед у сфері культури, літератури, мистецтва. Далі дослідник виокремлює три періоди: 1) до 1917 р., коли формувалися “корені” семіотичної парадигми; 2) від 1917 до 1953 р. – період тоталітарного функціонування науки, коли сформувався “стовбур” семіотики; 3) до 1992 р., що позначений, у першу чергу, діяльністю московсько-тартуської школи семіотики і завершується зі смертю одного з її засновників Ю. Лотмана та еміграцією її головних учасників [8].

Зі зміною етапів розвитку семіотики змінюється і її об'єкт, набуваючи масштабності, комплексності та складності, що також можна розглядати як одну з підстав періодизації формування й розвитку семіотичного підходу. Якщо на початку становлення семіотики у центрі уваги дослідників був знак, то згодом семіотика зосередилася на текстові як певній цілісній, підпорядкованій певній ідеї сукупності знаків. А ще через деякий час увага дослідників перемістила-

ся до дискурсу як тексту в певному особистісному контексті. Така підстава періодизації, втім, досить умовна, оскільки різні підходи до розуміння предмета семіотики обумовлювали й різні уявлення про одиниці елементарного порядку, які нею досліджуються. Так, для структурної (традиційної) семіотики, що вийшла з дослідження мови, – це знак. Для соціальної семіотики (Р. Ходж, Г. Кресс) – це повідомлення або висловлювання [9, 231].

Разом з тим етапи розвитку семіотики не можна буквально отожднювати з періодами розвитку семіотичного підходу до вивчення соціокультурних явищ. Перш за все тому, що в даному разі йдеться лише про один із багатьох напрямів семіотичних досліджень, який має власне (хоча й досить широке) предметне поле – знаки, знакові системи, явища та процеси у структурі, функціонуванні, розвитку соціокультурних явищ. З огляду на здійснений аналіз можемо виокремити принаймні три основні етапи розвитку даного підходу.

Перший етап – формування теоретичних основ розуміння сутності соціокультурних явищ як таких, а також їх знакових складових. Ці основи закладалися паралельно з розробкою власне засад семіотики як наукової галузі та універсальної методології пізнання. Хронологічно цей період припадає орієнтовно на 20–30-ті рр. ХХ ст. і може бути пов'язаний, на наш погляд, з розробками таких учених, як П. Сорокін, О. Богданов, Е. Кассіпер, П. Флоренський, представників символічного інтеракціонізму.

Другий етап – розробка теоретико-методологічних основ застосування підходів семіотики, що вже сформувалася як наукова галузь і методологічний інструмент, до вивчення соціокультурних явищ. Цей період охоплює, на нашу думку, 40–80 рр. ХХ ст. Він пов'язаний з цілою низкою дослідницьких напрямів, течій, шкіл у галузі семіотики, іменами відомих учених (Ф. де Соссюр, К. Леві-Стросс, Р. Барт, У. Еко, М. Фуко, Ю. Лотман, П. Бурдьє, М. Едельман, Т. Парсонс, Н. Луман, Ж. Бодріяр та ін.), завдяки яким було сформовано основоположні принципи дослідження соціокультурних явищ з позицій семіотичного підходу. На цьому етапі яскраво виявляються можливості семіотики у вивченні соціокультурних явищ і процесів у межах окремих галузей науки, насамперед антропології, соціології, культурології, політології.

Саме на цьому етапі відбувається остаточна інституалізація семіотичних досліджень як окремої наукової галузі. З 1969 р. діє Міжнародна асоціація семіотичних досліджень (IASS-AIS), створена з ініціативи Р. Якобсона, Е. Бенвеніста, К. Леві-Стросса, під егідою якої регулярно проводяться всесвітні семіотичні конгреси та видається журнал “Semiotica” [10]. З'являються нові, більш вузькі, напрями семіотичних досліджень: психоаналітична, педагогічна семіотика, семіотика масової комунікації, реклами, кіно, музики, релігії, моди, молодіжних субкультур, шахів тощо. Ці та інші приклади свідчать про завершення формування семіотики як вузької галузі наукових досліджень та перехід до етапу більш широкого застосування її теоретико-методологічних напрацювань.

Третій етап – розширення сфери застосування семіотичного підходу до вивчення соціокультурних явищ, передусім для розв'язання сучасних прикладних проблем суспільного та культурного розвитку. Його початок припадає на 80-ті рр. ХХ ст. Початок третього етапу розвитку наукової думки щодо застосування семіотичного підходу для вивчення соціокультурних явищ збігається з найвищим ступенем розвитку постструктуралізму. У постструктуралістів, на відміну від їх попередників, у центрі уваги – явище дискурсу, що започатковувало новий спосіб аналізу соціокультурного простору. З позицій постструктуралізму будь-яке цілісне утворення у соціальній сфері розглядається як штучно сформований феномен, сума суперечливих фрагментів, штучно пов'язаних за допомогою соціального дискурсу, що відіграє активну, конструктивну роль, заміщуючи собою відсутній центр [11, 296–297].

Аналіз сучасних тенденцій у філософії, історії, соціології, політології, психології, культурології, лінгвістиці, літературознавстві, комунікативістиці, науці державного управ-

ління приводить нас до висновку про нову хвилю інтересу до вивчення семіотичних аспектів соціокультурних явищ. Причому найбільш потужно цей сплеск помітно на пострадянському просторі, де протягом останнього часу відбулися кардинальні соціальні зрушення.

Роль знаків і символів у розвитку й функціонуванні сучасних соціокультурних явищ у цей період перебуває в полі пильного наукового інтересу представників різних галузей науки в Україні. На підставі контент-аналізу анотацій наукових видань і дисертаційних робіт, що надійшли до Національної бібліотеки ім. В. Вернадського, починаючи з 1994 р., ми знайшли понад 200 праць із зазначеної тематики (при цьому до уваги не бралися наукові статті та повідомлення). Лише протягом останніх п'яти років в Україні, за результатами нашого аналізу, захищено понад 30 кандидатських і докторських дисертацій у різних галузях науки, що безпосередньо чи опосередковано стосуються семіотичних аспектів соціокультурних явищ і процесів (у першу чергу, це дослідження з філології, політології, соціології, культурології, соціальних комунікацій).

Разом з тим ще в 1980 р. український філософ В. Лобас у праці “Семіотичні передумови ефективності управління” з позицій філософії мови, завдяки поєднанню філософського та кібернетичного підходів представив новий погляд на культуру як знакову систему та “програму управління”, модерні для того періоду можливості її вивчення “в умовах науково-технічної революції”. У цій праці, орієнтованій насамперед на практику наукових досліджень, В. Лобас розкриває гносеологічні та соціологічні аспекти проблем ефективності управління поведінкою великих систем, аналізує роль знакових систем у сучасному суспільстві, з'ясовує та порівнює особливості, а також функції щодо культури природної мови та штучних мов програмування [12]. На наш погляд, розробки В. Лобаса визначили концептуальні підходи до вивчення комунікативної ефективності знакових систем у соціальному управлінні.

Грунтовні наукові дослідження із застосуванням семіотичного підходу до вивчення різних соціокультурних явищ здійснено останнім часом у Росії. Так, Д. Анкін розкриває семіотичний аспект філософії, що дозволило повніше показати її культурні функції у взаємодії з такими галузями культури, як наука, мистецтво, релігія [13]. Спробою розробки окремого напрямку досліджень самої семіотики – семіософії, що б дозволило ґрунтовніше з'ясувати її гносеологічний потенціал, є праця А. Шелковникова “Філософія семіотики як метагносеологічна проблема”. Він запропонував оригінальне бачення структури знака, сформулював нові (крім традиційних синтактики, семантики і прагматики) розділи семіотичних досліджень, що забезпечили б повноцінніший опис та інтерпретацію знаків: семіо-космологію (яка б вивчала належність знака до семіосфери чи цілого), автосеміку (належність знака до самого себе, пов'язану як з можливою еволюцією цього знака, так і з різними інтерпретаціями одного знака), архісеміку (належність знака до коду), транссеміку (подібність між знаками, що не описуються синтактикою) [14]. Зазначимо, що праця А. Шелковникова свідчить про новий ступінь розвитку семіотики як наукової галузі, що сама стає предметом вивчення.

Можливості семіотичного підходу як міждисциплінарного яскраво продемонстровано, скажімо, у праці О. Шейгал “Семіотика політичного дискурсу”, яку можна розглядати як лінгвосоціальне дослідження, здійснене на межі лінгвістики, соціології та політології [15]. Притаманні політичному дискурсу базові концепти “влада” і “політик”, досліджені у цій праці, мають досить багато спільних семантичних компонентів з концептом “державне управління”, що актуалізує дане дослідження в контексті вивчення семіотичних утворень у державному управлінні.

Прикладом можливості застосування семіотичного підходу до вивчення такого соціокультурного явища, як освіта, є праця А. Веряєва “Семіотичний підхід до освіти в інформа-

ційному суспільстві” [16]. Семіотичний підхід розглядається в цьому контексті як умова саморегулювання соціуму, що здійснюється через комунікацію в діалогах і полілогах. У такий спосіб семіотичні системи постають як системи орієнтирів, необхідні не лише для діяльності людини в навколишньому світі, а також як засіб підготовки до цієї діяльності, як засіб соціалізації, виховання, освіти. Предметом семіотики освіти, за А. Веряєвим, є взаємозв'язок педагогічної діяльності зі знаковими системами будь-якої природи.

Нове для досліджень у галузі юридичних наук поняття “семіотика права” як категорію загальної теорії держави та права уводить А. Саркісов у праці “Семіотика права (Історико-правове дослідження правових знакових конструкцій)”. Ця категорія з'являється на межі теорії права, теорії мислення та теорії мови і відображає типологію праворозуміння та рівень правової культури даного суспільства. Уведення цієї категорії, що розкривається через відповідність і взаємозв'язок правових понять і символів, якими виражені ці поняття, дозволило вивести правове дослідження за межі текстологічного й термінологічного рівня на смисловий рівень [17]. Перенесення цих підходів на дослідження з державного управління, як ми передбачаємо, також сприятиме розширенню рівнів його розуміння та подальшого вдосконалення.

Нині йдеться про появу нових, ширших можливостей застосування семіотичного підходу в дослідженнях різних соціокультурних явищ, на що вказують сучасні автори. Так, Ю. Степанов передбачає розширення предмета семіотики до вивчення інтертексту та інфосфери, що пов'язано із сучасними змінами в інформаційному світі. Але й з цим картина розширення семіотики вбачається досліднику неповною. Він прогнозує розширення семіотики у сфери етики та дослідження культурних концептів – концептологію [7, 36–41].

Російський філософ Г. Тульчинський зауважує про необхідність модернізації семіотичного підходу під час вивчення лімінальності – ситуації пошуку “Я”, пошуку ідентичності, здійснення акту творчості, ситуації реалізації свободи. Вивчення цього явища, а також лімінального дискурсу потребує заглиблення в площини смислотворення, що дозволяє подати його в динаміці. Цей підхід він пропонує називати “семіодинамікою”, або ж “глибиною семіотиною” [2, 365–371].

Таким чином, семіотичний підхід до вивчення соціокультурних явищ передбачає широкі методологічні можливості вивчення соціального та культури в їх єдності з позицій знакового характеру інтерсуб'єктної взаємодії, що ґрунтується на певних ціннісно-значеннєвих засадах. Досвід соціологічних, політологічних, культурологічних та інших досліджень, що здійснювалися на цих засадах протягом останнього півстоліття, дає можливість на сучасному етапі застосувати семіотичний підхід і до вивчення державного управління.

Як соціокультурне явище, якому генетично властиві процеси означування та осмислювання об'єктивної реальності, що супроводжуються формуванням і використанням окремих семіотичних елементів, семіотичних утворень і цілісних семіотичних систем, державне управління загалом може розглядатися як об'єкт семіотичних досліджень, що є одним із напрямів науки державного управління з притаманним саме йому спеціальним методологічним інструментарієм. Об'єктом семіотичних досліджень у державному управлінні, на наш погляд, є процеси та явища, пов'язані з формуванням, розвитком і функціонуванням семіотичних елементів та їх систем у державному управлінні. Предметом цих досліджень доцільно обрати: семіотичні утворення, а також прості та складні семіотичні форми, мережі значень/сенсів як їх структурні елементи; семіотичну підсистему державного управління; семіотичний простір державного управління; семіотичну реальність державного управління; семіотичну діяльність у державному управлінні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Семіотичний підхід під час вивчення державного управління дозволяє розкрити

генетичні властивості явищ і процесів, що є його складовими, та пояснити низку притаманних державному управлінню соціокультурних особливостей функціонування. З позицій семіотичного підходу доцільно виокремити синтаксичний, семантичний і прагматичний рівні аналізу явищ і процесів у державному управлінні, на кожному з яких домінуватиме використання окремих дослідницьких методів.

Синтаксичний рівень аналізу дозволить виявити та проаналізувати внутрішню структуру семіотичних утворень, семіотичної підсистеми державного управління, їх елементів, зв'язків і відносин між ними та їх середовищем. На цьому рівні передусім мають застосовуватися методи структурно-функціонального аналізу та розв'язуватися такі проблеми, як формування семіотичної підсистеми державного управління, транзиту семіотичних елементів у часі та соціокультурних просторах тощо.

На семантичному рівні семіотичні утворення мають аналізуватися як "сховища" значень і сенсів, матриця "організаційної пам'яті" суспільства в його державному бутті, також мають бути визначені коди до розуміння семіотичних форм. Для виконання цих завдань слід використати методи герменевтики, лінгвістичного й психолінгвістичного аналізу тощо. З їх допомогою мають вирішуватися питання трансформації зв'язків між означуваними об'єктами системи державного управління та відповідними семіотичними елементами, проблеми інтерпретації цих елементів у різних соціокультурних контекстах тощо.

Прагматичний рівень, на якому має використовуватися широкий арсенал аналітичних методів, напрацьований у галузі соціології, психології, політології, комунікативістики, політичного аналізу в державному управлінні, дозволить розглянути роль семіотичних утворень у таких чотирьох аспектах, що є визначальними саме для державного управління:

- комунікативному, з позиції якого семіотичні утворення розглядаються як такі, що забезпечують реалізацію комунікативної функції системи державного управління;
- соціокультурному, з позицій якого семіотичні утворення в державному управлінні розглядаються в контексті реалізації функції інституціоналізації суспільного порядку;
- політичному, за яким семіотичні утворення аналізуються передусім з позицій виконання ними легітимуючої функції щодо системи державного управління;
- власне управлінському, щодо якого семіотичні утворення являють собою комплекс засобів соціального управління.

У такий спосіб мають синтезуватися результати прикладних семіотичних досліджень державного управління, зокрема щодо управління процесами та явищами в семіотичному просторі державного управління, реалізації семіотичної діяльності тощо. Ми показали можливість застосування семіотичного підходу до вивчення різних сторін державного управління, а також виконання прикладних завдань, зокрема розробки сучасних ефективних підходів до семіотичної діяльності в державному управлінні, що пов'язані із застосуванням соціально-психологічних методів державного управління, державно-управлінських комунікацій, семіотичного забезпечення державної служби [18].

Найперспективнішими напрямками подальших досліджень у державному управлінні із застосуванням семіотичного підходу, вважаємо, є розроблення та впровадження прикладних методик і технологій: аналізу семіотичних явищ і процесів у державному управлінні; здійснення керівних впливів на семіотичну підсистему та семіотичний простір державного управління з метою забезпечення їх сталого розвитку; запобігання виникненню й подолання семіотико-онтологічних розривів як загрозливих явищ у системі державного управління.

Список використаних джерел:

1. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин ; общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов ; пер. с англ. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.

2. Перспективы метафизики: классическая и неклассическая метафизика на рубеже веков / ред. Г. Л. Тульчинский, М. С. Уваров : Международная кафедра ЮНЕСКО по философии и этике СПб Научного центра РАН. – СПб. : Алетей, 2001. – 411 с. – (Серия “Тела мысли”).
3. Філософський енциклопедичний словник / НАН України. Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. – К. : Абрис, 2002. – 744 с.
4. Моррис Ч. У. Основания теории знаков / Моррис Ч. У. // Семиотика : Антология / сост. Ю. Степанов. – изд. 2-е, испр., доп. – М. : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2001. – С. 45–110.
5. История философии : энциклопедия / сост. и гл. науч. ред. А. А. Грицанов. – Минск : Интерпрессервис ; Книжный Дом, 2002. – 1376 с.
6. Розин В. Семиотические исследования / Розин В. – М. : ПЕР СЭ; СПб. : Университетская книга, 2001. – 256 с.
7. Степанов Ю. В мире семиотики / Юрий Степанов // Семиотика. Антология / сост. Ю. Степанов. – изд. 2-е, испр., доп. – М. : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2001. – С. 5–42.
8. Почепцов Г. Г. История русской семиотики до и после 1917 года : учеб.-справоч. изд. / Георгий Георгиевич Почепцов. – М. : Лабиринт, 1998. – 336 с.
9. Почепцов Г. Символы в политической рекламе / Георгий Почепцов. – К. : Принт Сервис, 1997. – 332 с.
10. International Association for Semiotic Studies / l'Association Internationale de Sémiotique [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iass-ais.org>. – Title from screen.
11. Соціологічна енциклопедія / уклад. В. Г. Городяненко. – К. : Академвидав, 2008. – 456 с. – (Серія “Енциклопедія ерудита”).
12. Лобас В. Ф. Семиотические предпосылки эффективности управления / Владимир Фомич Лобас. – К. : Вища школа, 1980. – 232 с.
13. Анкин Д. В. Семиотика философии: философско-методологические аспекты : автореф. дис. на соискание науч. степени доктора филос. наук : спец. 09.00.01 “Онтология и теория познания” / Анкин Дмитрий Владимирович. – Екатеринбург, 2004. – 40 с.
14. Шелковников А. Ю. Философия семиотики как метагносеологическая проблема : автореф. дис. на соискание науч. степени доктора филос. наук : спец. 09.00.01 “Онтология и теория познания” / Андрей Юрьевич Шелковников. – М., 2006. – 32 с.
15. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : монография / Шейгал Е. И. – М. : Гнозис, 2004. – 326 с.
16. Веряев А. А. Семиотический подход к образованию в информационном обществе : автореф. дис. на соискание науч. степени доктора педагог. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / Анатолий Алексеевич Веряев. – Барнаул, 2000. – 38 с.
17. Саркисов А. К. Семиотика права (Историко-правовое исследование правовых знаковых конструкций) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве” / Андрей Константинович Саркисов. – М., 2000. – 27 с.
18. Дрешпак В. М. Знаки та символи в державному управлінні : монографія / Дрешпак В. М. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. – 338 с.